

GİBTÜ İslami Araştırmalar Dergisi

e-ISSN: 3062-0317

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2025 (Haziran/June)

GISTU Journal of Islamic Studies

مجلة الدراسات الإسلامية

Alfred Jules Ayer'in Duygucu Etik Teorisi: Zeki Aktaş

Alfred Jules Ayer's Emotivist Ethical Theory: Zeki Aktaş

Mehmet Taha Dinç

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Master's Student, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Social Sciences Institute

Kahramanmaraş/Türkiye

mtahadincc@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-4529-7266>

Makale Bilgisi

Makale Türü: Kitap İncelemesi

Geliş Tarihi: 28 Mayıs 2025

Kabul Tarihi: 11 Haziran 2025

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2025

Article Information

Article Type: Book Review

Date Received: 28 May 2025

Date Accepted: 11 June 2025

Date Published: 30 June 2025

Atıf/Citation: Dinç, Mehmet Taha. "Alfred Jules Ayer'in Duygucu Etik Teorisi: Zeki Aktaş". *GİBTÜ İslami Araştırmalar Dergisi* 6/1 (Haziran 2025), 108-116. DOI: 10.56477/gibtuislamad.1708164

Değerlendirme: Çift Taraflı Kör Hakemlik

Hakem Sayısı: İki İç Hakem-İki Dış Hakem

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması ve Fon Desteği Beyanı: Etik kurallara uyulduğu, yazar(lar)ın herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı ve herhangi bir dış fon almadıkları beyan edilmiştir.

İntihal: Tespit edilmemiştir. (intihal.net).

Lisans: Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Yayıncı: Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi.

Review: Double-blind

Reviewers: Two Internal - Two External

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

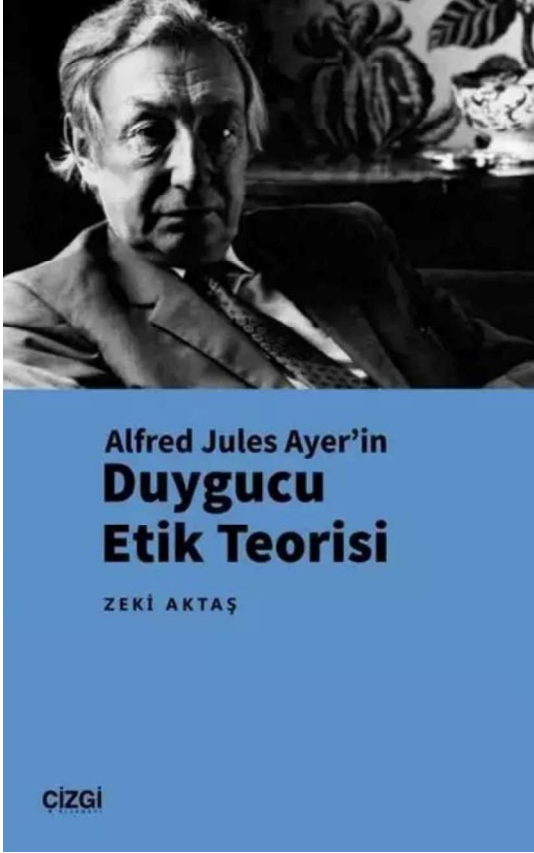
Conflict of Interest and Funding Statement: It is declared that ethical rules have been complied with, the author(s) have no conflict of interest, and no external funding was received.

Plagiarism: No plagiarism detected. (intihal.net).

License: This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Published by: Gaziantep Islam Science and Technology University.

**Alfred Jules Ayer'in Duygucu Etik Teorisi: Zeki Aktaş, 2025, Çizgi Kitabevi, 112 s.,
ISBN: 978-625-396-519-8**

Ahlak felsefesi alanında özellikle metaetik tartışmalar içerisinde kendine önemli bir yer edinen duygucu etik teorisi, ahlaki ifadelerin doğasına dair radikal denilebilecek bir yorum sunar. Bu yaklaşıma göre ahlaki terimler, norm koymaktan ziyade, konuşanın duygularını dışa vurmakta ve dinleyicide benzer duygusal tepkiler uyandırmayı amaçlamaktadır. 'İyi', 'doğru', 'erdemli' gibi olumlu ifadeler onaylama ya da tercih etme gibi duygusal tavırları; 'kötü', 'yanlış', 'ahlaksız' gibi terimler ise reddetme veya hoşnutsuzluk gibi olumsuz tavırları dile getirir. Etik dilin işlevine dair bu yaklaşımın, çağdaş ahlak kuramlarını etkilediği ifade edilebilir. Duyguculuğun felsefe tarihinde ilk temsilcisi, İsveçli düşünür Axel Hägerström ol-

muştur. Onun açtığı bu çizgiyi, yine İskandinav düşünce geleneğinden gelen Ingmar Hedenius ve Alf Ross gibi filozoflar sürdürmüştür. Duygucu yaklaşım, Anglo-Amerikan felsefe geleneğinde ise ilk kez I. A. Richards ve Bertrand Russell tarafından dile getirilmiştir. Bununla birlikte, bu yaklaşımın sistematik bir teori niteliği kazanması Alfred J. Ayer ve Charles L. Stevenson sayesinde mümkün olmuştur.

Zeki Aktaş'ın "Alfred Jules Ayer'in Duygucu Etik Teorisi" adlı çalışması, Türkçe metaetik literatüründeki sınırlı kaynaklar göz önüne alındığında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eserin Ayer özelinde olması kapsamını ve sınırlarını daraltsa da mantıkçı pozitivistlerin etiğe dair görüşlerini öz bir şekilde aktarmayı başarmıştır. Eser; ön söz, giriş ve iki ana bölümden müteşekkildir. Giriş bölümünde, ahlaki yargıların doğasına ilişkin süregelen tartışmaların teorik, metafizik ve epistemolojik boyutları ele alınarak çalışmanın kuramsal çerçevesi çizilir. Burada özellikle realizm ve anti-realizm ayrımı, bilişselcilik ve gayri-bilişselcilik tartışmaları gibi temel metaetik meseleler örneklerle açıklanmakta, okuyucunun sonraki bölümlerde karşılaşacağı teorik pozisyonlara hazırlık yapılmaktadır. Bu yönüyle giriş bölümü, yalnızca bir ön açıklama mahiyetinde değil, aynı zamanda kitabın bütü-

nüne yön verecek ana tartışma eksenlerinin tanıtıldığı bir zemin olarak işlev görmektedir. Kitabın son bölümünde ise Ayer'in duygucu etik teorisi detaylandırılırken, bu teoriye yöneltilen eleştiriler ve Ayer'in bu eleştirilere verdiği yanıtlar incelenir. Genel itibarıyla kitap, teoriye dair net bir değerlendirme yahut eleştiri yapmaktan ziyade genel hatlarıyla teoriyi tasvir edici bir şekilde ortaya koymaktadır denilebilir. Böylece okuyucu, hem teorik argümanlara hem de onların entelektüel bağlamına hâkim olacak şekilde yönlendirilir ve konunun derinlemesine kavranmasına olanak sağlanır.

Eserin girişinde, etik teoriler arasında sıkça başvurulmuş realizm ve anti-realizm ayrımına da özel bir yer ayrılır. Bu ayrımın ahlak felsefesindeki köklü tartışmalara nasıl yön verdiği örneklerle açıklanmakta ve bu teorilerin ahlaki bilgi, değer yargılarının doğruluğu ve ahlaki gerçeklik gibi temel meselelere ne tür cevaplar sunduğu kısaca özetlenmektedir. Bu noktada müellif, özellikle çağdaş metaetik literatürde sıkça değinilen bilişselcilik ve gayri-bilişselcilik tartışmalarına atıf yaparak, ahlaki ifadelerin anlamı ve doğruluk değeri konusundaki yaklaşım farklılıklarını ana hatlarıyla sunmaktadır. Yazarın bu girişte hedeflediği şey, yalnızca teorik bir çerçeve sunmak değildir; aynı zamanda okuyucunun devam eden bölümlerde karşılaşacağı kuramsal pozisyonlara yönelik kavramsal bir hazırlık elde etmesini sağlamaktır. Böylelikle giriş, kitabın kalanında detaylandırılacak olan argümanlara bir ön bakış sunarken, aynı zamanda bu argümanların yerleşeceği entelektüel bağlamı da inşa eder. Bu metodik yaklaşımın, eserin sistematik yapısını güçlendirmenin yanı sıra, okuyucunun konuyu daha derinlikli kavrayabilmesine de katkı sağladığı ifade edilebilir.

Zeki Aktaş, kitabın birinci bölümü olan "Mantıkçı Pozitivizm ve Alfred Jules Ayer" başlığı altında Antik Çağ'dan günümüze uzanan süreçte pozitivizmin tarihî gelişimini ele alarak mantıkçı pozitivizmin konumunu tespit etmeye çalışır. Viyana Çevresi filozofları olarak da anılan mantıkçı pozitivistler, bilginin yalnızca deneysel olgulara dayandığını savunmuşlardır. Bu yaklaşım, bilgiye ilişkin iddiaların anlamlı olabilmesi için, onların ampirik doğrulanabilirlik kriterine sahip olması gerektiğini savunur. Mantıkçı pozitivizm, bu doğrultuda, mantık, matematik ve dil analizini kullanarak ampirik veriler ile mantıksal-dilsel yapılar arasında tutarlı bir ilişki kurmayı amaçlar. Mantıkçı pozitivizm, yalnızca bilim felsefesi veya dil çözümlemesiyle sınırlı bir akım olmayıp, aynı zamanda metafiziğe, dolayısıyla da ahlâkî önermelere dair radikal bir tutum benimseyen felsefî bir yaklaşımdır. Yazar, bu bölümde söz konusu yaklaşımın entelektüel arka planını açığa çıkarmaya çalışırken, aynı zamanda Ayer'in "*Language, Truth and Logic*" adlı eserinde geliştirdiği görüşleri merkeze alarak, ahlâk felsefesi açısından ne tür sonuçlar doğurduğunu tartışmaya zemin hazırlar.

Metin boyunca, mantıkçı pozitivistin metafiziğe yönelttiği radikal eleştirinin yalnızca teorik bir tavır olmadığı, bilakis modern epistemoloji ve dil felsefesi açısından da derin sonuçlar doğurduğu vurgulanır. Yazar, bu nedenle Viyana Çevresi'nin düşünsel ilkelerini aktarırken, özellikle doğrulanabilirlik ölçütü, anlam kriteri ve metafizik karşıtlığını öne çıkarır. Bu bağlamda Schlick, Carnap ve Neurath gibi isimlerin görüşlerine yer vermesi, hareketin kolektif niteliğini göstermekle birlikte, felsefenin bilimle sınırlandırılması yönündeki ortak gayeyi de ortaya koyar. Ancak yazarın, tüm bu aktarımı yalnızca tarihsel bir bilgi sunmak amacıyla değil, ahlâkın nesnel temellerini sorgulayan bir bağlama yerleştirmek için yaptığı düşünülebilir.

Yazar, Ayer'in ahlaki önermelere yönelik anlamlılık ölçütünü inceleyerek, bu yaklaşımın ahlaki ifadeleri duygusal tepkilerden başka bir şey olarak görmediğini belirtmiştir. Kısacası, yazar dil analiziyle ahlaki ifadelerin nasıl ilişkilendirildiğine odaklanmıştır. Bu, yalnızca bir semantik analiz değil; aynı zamanda ahlâkî realizmin reddi anlamına gelir. Yazar burada Ayer'in tutumunu ele alırken, onun felsefî mirasını eleştirmekten çok açıklamaya çalışır. Yine aynı doğrultuda, yazarın mantıkçı pozitivistin tarihsel kökenlerine ilişkin yaptığı kısa gönderme –özellikle Hume'un etkisi ve deneycilik geleneğiyle kurduğu bağ–, akımın yalnızca çağdaş bir akıl yürütme değil, aynı zamanda bir mirasın devamı olduğunu vurgulamak içindir. Bu da çalışmanın tarihsel duyarlılığını ve felsefî gelişim çizgisini dikkate alan yapısını gösterir.

Kitabın ikinci bölümünde ise Alfred Jules Ayer'in duygucu etik teorisi ele alınmıştır. Bu incelemede, Ayer'in felsefi sistemi içinde metafiziğin felsefeden elenmesi meselesine atfettiği önem analiz edilmektedir. Viyana Çevresi filozoflarının, bilimi bilim olmayandan ayırma ve felsefi kayıtlarda yer alan, ancak gerçekte problem olmayan birçok sorunu çözme arayışı gözler önüne serilmektedir. Bu gayenin temelinde, felsefede bundan sonra yapılması gerekenin, bu ayrımı gerçekleştirmek üzere tasarlanmış olan doğrulama ilkesinin kullanılması gerektiği düşüncesi yatmaktadır. Eserde, bu ilkenin işleyişi, anlamlı ve anlamsız (saçma) ifadelerin nasıl tespit edildiği, böylece gerçekten problem değeri taşıyan meselelerin nasıl aydınlığa kavuşturulduğu Ayer'in perspektifinden sunulmaktadır.

Eserde, doğrulama ilkesinin bir cümlelerin gerçekten anlamlı olup olmadığını belirlemeye yarayan ölçüt olarak tanımlandığı vurgulanmaktadır. Ayer, doğrulama ilkesinin kusurlu olduğunu bilmesine rağmen, üzerinde yapılan iyileştirmelerle dilbilgisi bakımından doğru olan ve bir bildirimde bulunan bütün cümlelere uygulanabileceğine karar vermiştir. Bu, eserin ana argümanlarından birini oluşturur. Buna göre, herhangi bir cümle ya analitik ya da ampirik yoldan doğrulanabiliyorsa anlamlıdır. Bu yollarla

doğrulanamayan cümleler ise metafizik kabul edilir. Bu durum da Ayer'e göre anlamsız olduğu anlamına gelir. Bu ayrım, ifadelerin üç türde sınıflandırılmasını beraberinde getirmektedir: ampirik kanıtlarla doğrulanabilen anlamlı ifadeler; kendi kendini doğrulayabilen totolojiler gibi analitik anlamlı ifadeler ve doğruluk değerinden yoksun, doğrulanamayan anlamsız ifadeler.

Ayer'e göre dil bilgisel uygunluk koşulunu yerine getirmiş olan herhangi bir cümlelerin gerçek değerinin bu ilkenin denetimiyle ortaya koyulabileceği belirtilmektedir. Bu durum, onun etik ifadelerle dair nihai kararının da bu ilkenin denetimine tabi olacağı varsayımını güçlendirmektedir. Eserde belirtildiğine göre, Ayer'in etik teorisi, herhangi bir bilgi iddiasının doğru ya da yanlış olduğunu belirlemek için tek yol olarak görülen doğrulama ilkesini temel almak zorundadır. Ayer'e göre, tüm değerler dünyasının ve dolayısıyla etik ifadelerin akıbeti, doğrulama ilkesiyle belirlenmeliydi. Ona göre, felsefe olarak kabul edilen şeylerin çoğunun doğrulama ilkesine göre metafizik olduğu ve özellikle deneysel olmayan bir değerler dünyası veya ölümsüz ruhların varlığının anlamlı olarak görülemeyeceği belirtilmektedir. Bu iddiaya uygun bir girişim olarak Ayer'in Dil, Doğruluk ve Mantık adlı eserinin "Törebilim ve Tanrıbilimin Eleştirisi" adlı bölümünü nasıl sunduğuna yer verilmektedir. Kitapta, Ayer'in değer yargıları için hem kendi içinde mantıklı hem de deneysel ilkelere uygun bir açıklama yapmasının zorunlu olduğu vurgulanır. Çünkü değer bildirimleri, ampirist anlayışın aksine, aslında deneysel önermeler sınıfına girmezler, ama bu şekilde sunulmaya çalışılmaktadır. Bu tür karşı koymaların, doğrulama iddiasının geçerliği adına, makul ve tutarlı bir şekilde aşılması gerektiği Ayer'in zikredilen eserinde ele alınmıştır.

Eserde, Ayer'in, Moore'un bilişselci ancak doğalcı olmayan bir etik teorisini savunmak için kullandığı argümanı benzer bir bağlamda yeniden ele alarak, "X iyidir" cümlesinin "X hoştur" veya "X genel olarak onaylanır" cümleleriyle anlamsal bakımdan eşdeğer olmadığını nasıl gösterdiği incelenmektedir. Böylece Ayer tarafından, psikolojik veya sosyolojik nitelikteki bilimsel ifadelerin, insanların duygularını veya onların bireysel veya toplu olarak onayladığı şeyleri bildirmelerine rağmen, kendi başlarına değer ifadeleri olmadığı onaylanmıştır. Dolayısıyla etik bir yargının geçerliğinin, insanların duygularının doğası veya eylemlerin mutlulukla ilgili eğilimleri tarafından belirlenemeyeceği argümanı sunulmaktadır. Kitapta, Ayer'e göre bir öznelcinin, eylemlerin doğruluğunu ve amaçların iyiliğini, belli bir kişi veya kişiler topluluğunun bunlara karşı duyduğu onay duyguları temelinde tanımlamasının, etik yargıları esasında psikoloji veya sosyoloji yargılarının bir alt grubuna dönüştürdüğü ortaya konulmaktadır. Ayer'in, bu tür tanım-

ların olgusal tanımlardan farklı olmadığını gösterse de, hiçbir öznelci açıklamayı kabul etmenin mümkün olmadığını iddia etmesi, eserin önemli bir tartışma noktasını oluşturmaktadır. Zira bir eylemin doğru, ya da bir şeyin iyi olduğunu söylemenin, onun genellikle onaylandığını söylemek olduğu biçimindeki öznelci görüş, genellikle onaylanan birtakım şeylerin iyi olmadığını söylemenin iç-çelişkili olmaması nedeniyle reddedilmektedir. Duyguların kişisel veya toplu onayı, etik bir yargının doğruluğunu veya yanlışlığını garanti etmemektedir.

Kitap, öznelciliğin reddini gerektiren nedenlerin, faydacılığın reddi için de geçerli olduğunu Ayer'in argümanlarıyla sunmaktadır. Bir faydacının, etik yargıyı kişisel veya toplu onay duygusuna indirgemeye çalışması gibi, eylemlerin doğruluğunu ve sonuçların iyiliğini, bunların neden oldukları haz, doyum ve mutluluk terimlerine indirgeyerek açıklamaya çalıştığı belirtilmektedir. Ancak bu tür tanımların, öznelcilik bağlamında belirtildiği üzere, kendilerini indirgemeye çalıştıkları doğal niteliklere atıfla psikoloji ve sosyoloji yargılarının alt grubuna dâhil olduğu ve doğrulama ölçütünü aşamadığından dolayı geçerli kabul edilmediği aktarılmaktadır. "Acı kötüdür" gibi bir etik yargının ampirik doğrulamaya tabi tutulamayışı, eserde incelenmektedir. Ayer'e göre, hem doğalcı hem de gayri-doğalcı etik teoriler, etik ifadelerin anlamı konusunda geçerli bir bilgiye dayalı açıklama sunamadıkları için etiğe dair tartışmalardan elenmişlerdir. Bu nedenle, Ayer tarafından, tartışmayı doğrulamacı yaklaşım lehine kapatmak için radikal ampirizmle uyumlu bir etik teorisi sunmanın zorunlu görüldüğü belirtilmektedir. Bu teorinin inşasına, etik yargıların geçerliğini sınavacak bir ölçüt olmadığı sürece, onların analiz edilemez olduğu iddiası ile başlanmaktadır. Ayer'in, sezgicilerle biçimsel bir uzlaşma içinde olması, etik ifadeleri kendine özgü değil, sözde kavramlar olarak görmesinden kaynaklanmaktadır; bu, etik ve olgu ifadelerinin karakter bakımından farklı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Mesela, "Para çalmak yanlıştır" gibi genel bir etik yargının, olgusal içeriği bulunmayan, yani doğru ya da yanlış olabilecek bir önerme anlatmayan bir cümle olduğu Ayer tarafından ifade edilmektedir. Bu tür ifadelerin, Ayer'e göre sadece belli törel duyguları anlattığı ve karşı tarafın farklı duygular taşıması durumunda, tam anlamıyla bir yalanlama değil, bir duygu çatışması söz konusu olduğu belirtilmektedir. Kitapta, etik sembollerin sıradan ampirik gerçekleri betimleyen bir cümlede ortaya çıktığında bile işlevinin duygusal kaldığı ve bunların sadece bazı nesne ve eylemlere dair duygu ve tutumları ifade etmek için kullanıldığı, bir iddia dile getirmediikleri vurgulanmaktadır. Ayer'in tüm değer bildirimleri ve hâliyle etik yargılar hakkındaki nihai kararının, bilimsel önermeler kategorisine dâhil edilemeyen ilgili tüm bildirimlerin gerçek bir anlama sahip olmayıp, ne doğru ne de yanlış olan duygu anlatımları olduğu belirtilmektedir.

Etik yargıların, onları dile getiren kişilerin duygu anlatımları olduğu; o kişilerin duygularını, coşkularını, heyecanlarını gösterdiği vurgulanmaktadır. Ayer, etik terimlerin duygu ifadeleri olmaktan biraz daha fazlası olduğu kanaatindedir; bu tür ifadelerin aynı zamanda duygu uyandırmak ve böylece bir eyleme teşvik etmek için tasarlandığı, bir bölümünün, içinde geçtikleri cümleye buyruk etkisi kazandıracak şekilde kullanıldığı belirtilmektedir. "Doğruyu söylemek ödevinizdir" cümlesinin hem doğruluğa dair bir etik duygunun anlatımı hem de "Doğruyu söyle!" buyruğunun bir ifadesi olarak düşünülebileceği Ayer'in argümanları çerçevesinde incelenmektedir. "İyyy", "vah" veya "oha!" gibi ifadelerin bilişsel bir anlamı olmasa da belli duyguları dile getirmek için kullanılabileceği açıklanmaktadır. "Adımlarına dikkat et!" gibi doğrulanabilirliği olmayan bir cümlenin ise esas olarak emir (buyruk) verici duygusal bir anlama sahip olduğu ve duygusalcı anlamın bu türüne "emredici" dendiği anlatılmaktadır. Metinde, bazı durumlarda bir cümlede dışavurumcu ve emredici anlamların birleşebileceği, tonlama ve sözcük seçiminin duygu ve etki gücü üzerinde belirleyici rol oynadığı vurgulanmaktadır. Tüm bu açıklamalarla birlikte, Ayer'e göre, etik yargıların geçerliğini belirleyecek bir ölçüt bulmanın neden olanaksız olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin etik yargıların, kimi teorilerin iddia ettiği gibi, duygusal deneyimden gizemli bir şekilde bağımsız olan mutlak bir gerçekliğe sahip olmaları değil, herhangi türden bir nesnel gerçekliklerinin olmayışı olduğu Ayer'in bakış açısından sunulmaktadır. Ayer'e göre tüm etik yargıların bu türden olduğu; gerçek anlamı olan bir şey söylemediği, sadece saf duygu anlatımları olduğu ve duyguların doğru veya yanlış kategorisine atanmadığı, tıpkı bir acı çığlık veya bir buyruğun doğrulanamaması gibi gösterilmektedir.

Kitapta, duygucu etik teorisine yöneltilen hem felsefi hem de pragmatik eleştirilere de yer ayrılmaktadır. Bu eleştirilerin başında, duygucu teorisinin etik tartışmaları olanaksız kıldığı yönündeki itirazın geldiği belirtilmektedir. Duygucu teorisinin, "Tutumluluk iyidir" ve "Tutumluluk kötüdür" gibi iki karşıt yargıyı sadece konuşmacıların duygu dışavurumları veya buyruk ifadeleri olarak görmesinin, birçok araştırmacı tarafından gerçek bir karşıtlık içerdiği için eleştirildiğine değinilmektedir. Brand Blanshard tarafından dile getirilen ve duyguculuğa karşı yöneltilen beş felsefi argüman ele alınmaktadır. Blanshard'ın, "Acı kötüdür" gibi yargıları ele alarak, duyguculuğun etik niteliklerin gözlemcinin tavrına bağlı olduğu ima etmesinin kabul edilemez olduğunu savunması, eserde dikkat çekilen noktalardan birisidir. Ayrıca, duygucu teorisinin bir onay veya kınama tavrına uygun olabilecek hiçbir standart tanımadığı, her durumun kendi başına tarafsız olduğu ve etik niteliğin yalnızca gözlemcinin tavrıyla mümkün olduğu iddia edilmesi eleştirilmektedir. Bu durumun "uygunluk" kavramının tümünden an-

lamını yitirmesine yol açtığı ve etik alanda hata yapmayı veya gelişmeyi olanaksız kıldığı yönündeki Blanshard eleştirileri de incelenmektedir.

Duygucu teorinin temel epistemolojik tezi yönünden de eleştirildiğine yer verilmektedir. Kitapta, Kurt Baier'in betimleyici ve etik ifadeler ayrımının hatalı olduğunu, her iki ifade türünün de anlamlı olduğunu ve dinleyici de belirli etkiler yaratabileceğini iddia ettiğine değinilmektedir. Baier'in, "Yağmur yağacak" ve "X'in davranışı kötüdür" gibi ifadelerin her zaman aynı anlama geldiğini savunmasının, duygucu teorinin etik alanında epistemolojik bir dayanak bulunmadığı yönündeki iddiasına karşı çıkışını gösterdiği belirtilmektedir. Geoffrey J. Warnock'un ise duygucu teorinin etik söylemde "etkinin" nasıl gerçekleştiğini açıklama hususunda yanıldığını, hatta bunun duygucuların en ciddi yanılgısı olduğunu belirttiğine yer verilmektedir. Warnock, etik söylemin duyguları dile getirmesi veya onlara hitap etmesinin rastlantısal olduğunu, etik bir tavsiyenin tamamen tarafsız terimlerle verilebileceğini savunmaktadır. Duygucu teorinin "duygu"ya yüklediği anlamın kendisi de eleştiri konusudur. James O. Urmson'un duygucu teorinin "duygusal" kavramını zorladığını, duygusal tepki kavramının bağlamı dışına çıkarıldığına kanaat getirdiğini ve duygular ile tutumlar arasındaki farkı göz ardı ettiğini iddia ettiğini, duygucu teorisyenlerin duygu kavramına kaldıramayacağı bir yük yüklediğini belirttiğine yer verilmektedir.

Zeki Aktaş kitabın son kısmında, bu felsefi eleştirilere karşı Ayer'in verdiği yanıtları incelemektedir. Ayer'in, eleştirilerin çoğunun teorinin kendisinden ziyade dayandığı varsayılan pozitivist ilkelerle ilgili olduğunu, ancak bu ilkeler makul olmadığı gösterilse bile, duygucu teorinin kendi başına geçerli olduğunu savunduğu aktarılmaktadır. Ayer'in, etik onayın tikel eylemler değil, eylem öbekleri olduğunu vurgulamasıyla, normatif bildirimlerin neden betimsel bildirimlerle karıştırıldığına dair bir açıklama sunulduğu görülmektedir. Eserde, özellikle Martin D'Arcy gibi eleştirmenlerin duygucu teorinin etik, din, estetik gibi alanları değersizleştirdiği yönündeki pragmatik kaygıları ve Ayer'in bu eleştirilere doğrudan karşı koyuşu detaylandırılmaktadır. Ayer'in, teorisinin ahlakın değersiz veya önemsiz olduğunu söylemediği, aksine etik yargıların sadece analiz düzeyinde incelenmesi gerektiği ve bunun ahlaki nihilizme yol açmadığı vurgulanmaktadır. Çalışmanın içerisinde yazar, duygucu teorinin, etik terimlerin dünyanın doğal özelliklerine karşılık gelmediğini söyleyerek vaat ettiği analitik görevi yerine getirdiği ve betimsel sınırlar içinde kalmasının teori için bir kusur olmadığı tezini işlemektedir.

Sonuç olarak, eserin müellifi kitabını detaylı ve tematik bir altyapı üzerine inşa ederek, literatüre katkı sunmayı başarmıştır. İzlenen yöntem sayesinde okuyucuya kapsamlı bir arka plan ve sağlam bir kavramsal çer-

çeve aktarılmıştır. Bu bağlamda kitap, ele aldığı konunun problematik yönlerini ortaya koymakla kalmayıp, teoriye yöneltilen eleştirilerle birlikte tartışma alanını genişletmiştir. Metaetik alanına mütevazı ancak anlamlı bir katkı olarak değerlendirilebilecek bu çalışma, özellikle mantıkçı pozitivistlerin, Ayer'in etik anlayışı üzerindeki etkilerini ayrıntılı şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışma, felsefenin dil, epistemoloji ve etiğe ilgi duyan herkes için Ayer'in düşüncelerine dair önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Ahlak felsefesi ile ilgilenenlerin Türkçe literatürde azade kalamayacağı bir çalışma denilebilir. Nihayetinde kitap, duygucu etiğin yapısını ve zengin kavramsal çerçevesini inceleyerek, okuyucuya düşündürücü ve değerli bilgiler sunmaktadır.